

VARFÖR VILL POLITIKERNA BESTÄMMA ÖVER PAPPORNAS TID?

Tomas Bruce

Mycket välkomna till dagens förhandlingar. Vi har bjudit in Lena Edlund från Columbia University som är hemma för sommaren och rubriken är ”Varför vill politikerna bestämma över papporna?” Som kommentator har vi bjudit in Rickard Eriksson från Stockholms universitet. Jag hälsar Lena Edlund hjärtligt välkommen.

Lena Edlund

Varför vill då politikerna bestämma över pappornas tid? Som ni vet är det inte alla politiker som vill det, utan det är främst ett krav från vänstern. Om vi utgår ifrån att politikerna är styrda av sin väljarkår, så kan man fråga sig hur den ser ut? I debatten framställs det här som en jämställdhetsfråga, och dessa tenderar att vara kvinnofrågor.

Figur 1 visar resultatet av en Temoundersökning som publicerats i Dagens Nyheter sent förra året. Vi ser att det bland unga väljare finns ett uttalat köns-gap. 20 procent av kvinnorna men endast 5 procent män stödjer Vänsterpartiet. Räknar vi också Miljöpartiet som ett vänsterparti så ser ni att könsgapet är stort även där. Det här är mindre markerat bland äldre väljare, men vänstern har i allt större utsträckning blivit ”kvinnligt”, dvs har kvinnliga väljare.

Figur 2 börjar 1975 och är baserad på Svenska Valundersökningar där man frågar: vilket parti skulle ni rösta på om det vore val i morgon? Vad man ser i slutet av perioden 1995 så är det 10 procentenheter fler kvinnor som vill rösta på vänstern än män. Det är en klar trend

som inte bara avser Sverige, utan någonting som hela västvärlden har erfarit.

Man kan då fråga sig om överrepresentationen av kvinnor bland unga väljare till vänster är ett övergående fenomen eller om det säger något om framtiden. De unga är framtidens äldre, och det finns forskning som tyder på att folk i hög utsträckning håller kvar vid sina politiska värderingar genom livet. Därmed skulle politiska sympatier bland de unga kunna tyda på att framtiden kommer att se ännu mer av ett köns-gap.

Vad jag vill illustrera med det här är att det är en kvinnofråga och man kan då fråga sig varför? Som nationalekonomter sig ett sådant här förslag som ett mycket dyrt sätt att få män att bidra till barn. Det är kostsamt för män och man kan också tänka sig att det är kostsamt för kvinnor -- om nu män och kvinnor är sammankopplade på något sätt. Det faktum att kvinnor kräver att män är hemma mer skulle kunna tyda på att ett föräldrapprogram i allt mindre utsträckning är en ekonomisk enhet.

Det som framhävs i debatten är att utökad pappaledighet skulle stärka kvinnors position på arbetsmarknaden genom att minska statistisk diskriminering. Det sägs också att det här är något som är bra för pappans relation till barnet och jag tror att underförstått är det någon typ av emotionellt band som ska stärkas. Vad jag tänkte prata om i dag är att jag tror att det här är också något som kan öka pappans ekonomiska ansvar för barnet genom att stärka föräldrarnas parförhållande; genom att tvinga ut ett bidrag av mannen så gör man honom fattigare och därmed kanske mindre intresserad av att bilda en ny familj.

När jag växte upp så fanns det ett barnprogram som hette I fablernas värld, som hade en signaturmelodi som gick ungefär: ... djuren har som människor känslor, djuren är ju också män-

FÖRHANDLINGAR
2004-05-25

Ordförande:

Tomas Bruce

Inledare:

Lena Edlund,

Columbia University

Kommentator:

Rickard Eriksson,

SOFI, Stockholms

universitetet

Övriga deltagare:

Marianne Sundström,

Lisa Roman, Agneta

Dreber, Tino Sanan-

daji, Erik Lakomaa,

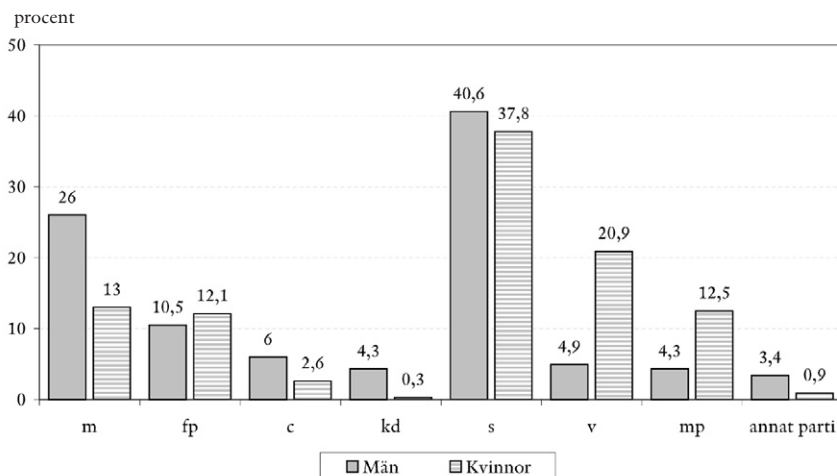
Ingemar Hansson,

Ulf Jakobsson,

Mattias Ganslandt,

Carl B Hamilton och

Björn Wallace

Figur 1
Åsiktsskillnader
mellan yngre män
och kvinnor. Parti-
val i åldersgruppen
18–24 år.

Källa: TEMO (Dagens Nyheter 2003-12-23).

niskor. Men djuren är inte människor, tvärt om, det är människor som är djur. Jag tänkte tala lite om hur biologer har tänkt på familjebildning och fortplantning, eftersom det är något som biologer tänkt mycket kring och på ett för nationalekonomer naturligt sätt: något maximeras under bivillkor. Styrkan med biologers synsätt är att de lägger struktur på optimeringsproblemet. Istället för att maximera nytta (som kan bero på vad som helst) är de mer specifika. Ett begrepp som använts ganska mycket är "reproductive success", vilket ungefär är hur många barn du har eller hur många barnbarn du har. Det är ett uttryck som populariserades av Robert Trivers i en artikel 1972.¹ Biologen William Hamilton använde uttrycket "inclusive fitness" för att beskriva en individs gens representation i den framtida populationen. Det är då kanske det mer korrekta sättet att karakterisera problemet. Men "reproductive success" har blivit populärt för det är enkelt och säger vad det handlar om. Trivers gillade inte "inclusive fitness", som naturligtvis

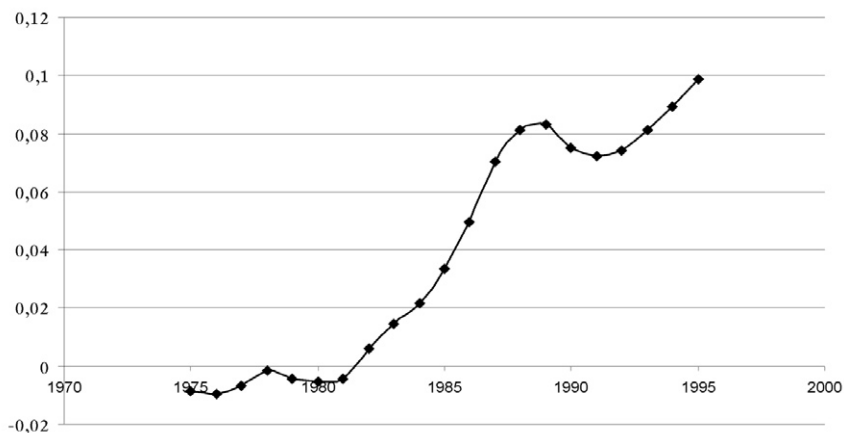
refererar till "survival of the fittest". Problemet är att "fitness" associeras med att vara i god form. Men med fitness menades inte att ha tränat på gym, utan överlevnad. Och då blir uttrycket lätt tautologiskt: överlevnad av de som överlever.

Trivers hade blivit ombedd att skriva en artikel för ett samlingsverk som skulle fira 100-års jubileet av "The Descent of Man" på ämnet "sexual selection in reptiles and lizards". Ganska snabbt så upptäckte han att han inte hade mycket att säga om just det, så han skrev i stället om "Parental Investment and Sexual Selection".

Trivers noterade att per definition så är den kvinnliga könsellen större än den manliga. Så om den enda investeringen som föräldrar gör är i könsceller så är det kvinnan som gjort en större investering. Sedan kan tillkomma andra investeringar, t ex graviditet och amning, som tillsammans blir "Parental investment" (PI). Typiskt sett så är PI större hos kvinnor än hos män (men det finns arter där det är tvärt om).

¹ Robert L. Trivers (1972) "Parental Investment and Sexual Selection", i B. Campbell (red), *Sexual Selection and the Descent of Man*, Chicago: Aldine de Gruyter.

Figur 2

Källa: Svenska Valundersökningar.

Vad Trivers pekar på är hur den här asymmetrin i PI kan förklara andra asymmetriska utfall. Bland de arter som har det omvända förhållandet, en del fiskar till exempel, där har man också omvända könsroller. Men hos däggdjur så är det honorna som gör det mesta jobbet. Endast hos en liten andel av arterna bidrar hannarna med någonting efter befruktningen. Biologer har då noterat att det finns ett ganska starkt sammanhang mellan hur mycket hanen bidrar till ungarna och vad man har för s k "breeding system". I djurriket finns inte Vatikanen som hindrar djuren från att bilda nya familjer, trots det så kan jämvikten karaktäriseras av monogami. Det är också så som Gary Becker tänkte om äktenskapsmarknaden. När han pratar om monogami så handlar det inte om en institution, utan ett jämviktsutfall. Idén är att om mannen bidrar med något som finns i begränsad mängd men alla män har lika mycket av, säg tid, så kommer det att vara bättre för en kvinna att vara enda frun till en man istället för att dela honom med fler kvinnor, och därmed kan kvinnor vilja vara monogama. Om istället mannen inte bidrar med mer än könsceller, så finns det ingen anledning

för monogami, istället är det bättre för kvinnorna att para sig med den "bästa mannen".

I Sverige och i västvärlden så har monogami varit institutionaliserat. I stort sett fram till 1970-talet så hade man en familjemodell som innebar att folk gifte sig och sedan fick de barn, och de flesta fortsatta att vara gifta. Samhället reglerade mannens investeringar genom att reglera äktenskapet. Nu har denna metod vissa begränsningar. Man kan visserligen tvinga folk som är gifta att inte skilja sig, men man kan inte tvinga folk som inte är gifta att gifta sig. Det är nog vad som hänt. Intresset för giftermål gick ner och man var tvungen att luckra på reglerna för att göra giftermålet enklare och billigare, så skilsmässolagstiftningen ändrades. I stort sett så har samhället gett upp att reglera pappainvesteringarna genom att reglera äktenskapet.

Man kan säga att vi inte behöver ha ett äktenskap för att få mannen att bidra. Underhåll kräver inte samboende eller ens samförstånd. Men som ni vet så är det många barn som faktiskt inte får så mycket bidrag från den förälder som inte bor med barnen. De flesta ensam-

stående föräldrar är kvinnor. Ett problem är naturligtvis att vill man kräva in ett bidrag från mannen så kan han i värsta fall låta bli att arbeta. Det finns ungefär 300 000 barn där den frånvarande föräldern inte bidrar med mer än minimum, som är 1173 kr/månad. Ett sätt att tänka på kravet att papporna ska bidra med 6 månader är att se det som ett annat sätt att kräva in ett bidrag från papporna – alla har tid. Det här tror jag kan stärka parförhållandet. Och givet att mannen är i ett parförhållande som han inte har råd att ta sig ur, så kan han lika gärna investera i de barn han har, en slutsats John Maynard Smith drog redan i en uppsats från 1977 som pekar på småskjutsproblematiken i föräldrarskap, och strategier honor utvecklat som motdrag.²

Alla har exakt en mamma och en pappa, och det är två olika individer. Ur barnets perspektiv är det bättre om båda föräldrarna investerar i det, än om bara en eller ingen förälder gör det. Från föräldrarnas perspektiv så kan det vara bättre att kunna sticka. Det är ju inte bra för den förälder som blir kvar, men den som lyckas sticka har lyckats lämpa över ansvaret på en annan. Ur ett biologiskt perspektiv är barn kollektiva varor för föräldrarna eftersom de har 50 procent av genmaterialet från pappan och 50 procent från mamman.

Bland de arter som har någon typ av investering från föräldrarna efter befruktningen, så görs de bland däggdjuren av modern. Fadern kan ju springa direkt efter befruktningen. Bland fiskar är det tvärt om, i den utsträckning de tar hand om befruktade ägg. Men bland en del fåglar finns det monogama parförhållanden, i alla fall för en säsong. Fåglars (t ex duvors) parliv var länge romantiserat. Nu vet man att det inte är så idylliskt,

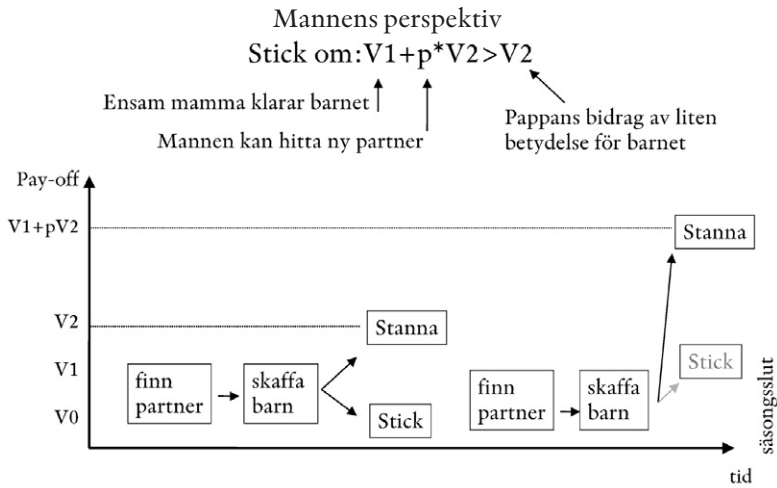
men i alla fall håller de ihop och bidrar båda två till ungarna. Då kan man fråga sig: vad är det som gör att bland vissa fågelarter, som ju varken har äktenskap eller sociala normer, investerar båda föräldrarna. Problemet är ju att det ofta är fördelaktigt för en förälder att sticka.

Maynard Smith presenterade en enkel modell som möjligen kan appliceras på människor. Låt oss anta att vi har en säsong och under den säsongen kan honan producera ett ägg. V är "reproductive success", låt oss säga äggets överlevnadschanser, och den beror på föräldrarnas investeringar. V_2 indikerar överlevnadssannolikheten om två föräldrar tar hand om ägget och V_1 om bara en förälder gör så. p är sannolikheten att hanen hittar en ny hona om han sticker. Omtolkat till dagens ämne, så kan det handla om ett par i 25-årsåldern som skaffar barn. 15 år senare så funderar han på om han ska bilda ny familj och då motsvarar p sannolikheten att han kan hitta en ny (yngre) kvinna att bilda familj med. Se figur 3.

Tillbaka till modellen, hanen lägger ner lite tid på att hitta en partner. När han hittat henne så parar de sig och sedan skall han välja mellan att stanna eller sticka. Om han stannar får båda V_2 . Men det andra alternativet är att sticka. I den här världen är vitsen med att sticka att han kan hitta en ny hona. Gör han det så kan han para sig med henne och då är frågan: vad gör han då? Som ni ser börjar vi närma oss slutet på säsongen så han kan lika gärna stanna. Hans pay-off är då $V_1 + p * V_2$, dvs pay-offen från första kullen plus pay-offen från den ombildade familjen multiplicerat med sannolikheten att han hittat en ny partner. Hanen har alltså incitament att sticka om $V_1 + p * V_2 > V_2$. Vad är det då för typ av situation? V_1 är hur bra det

² John Maynard Smith (1977), "Parental Investment: A Prospective Analysis", *Animal Behaviour* vol 25, s 1-9.

Figur 3
Familjebildning

Adapterat från Maynard Smith 1977

går för barnet om det bara är honan som tar hand om det. Om V_1 är högt ser ni att incitamenten att dra är ganska höga. Om p är högt, sannolikheten att träffa en ny partner, är också incitamenten höga. Om det inte är speciellt mycket bättre att vara två föräldrar än en, så sticker man också. Det här är då mannens perspektiv.

Ni kan se att det här är i direkt konflikt med honans intressen. Hon har ju bara två utfall, ett är att han sticker och då får hon pay-off V_1 , hon tar själv hand om ägget, eller att han stannar och det ger henne V_2 . För henne så är det helt klart bättre att han stannar. Vad ska hon då göra för att få honom att stanna? Som jag sa så sticker han om V_1 är högt, om hon själv är bra på att ta hand om barnet. Men ett högt V_1 gynnar även henne om hon är ensam. Hon kan t ex inte med trovärdighet säga att hon kommer att äta upp ungen, för det förstår han att hon inte alls kommer att göra. Vad hon kan arbeta på är p . Hur ska hon göra det? I den här modellen, som vi kan omtolka, så är det ju så att om det tar lite längre tid att träffa en hona att para sig med kommer allt förskjutas lite och då blir det

inte så mycket tid på slutet och då kommer hannen kanske att stanna. Om vi får ner p så kommer hannens incitament att sticka att reduceras, möjligtvis så mycket att $V_2 > V_1 + p \cdot V_2$. De exempel som Maynard Smith ger är att honan kräver att bli uppvaktad en längre tid eller att få ett stort territorium. Vitsen med sådana krav är att när han sedan funderar på att sticka så tänker han; och så blir det en massa jobb innan jag kan hitta en ny hona, nä, jag tror jag stannar. Man kan säga att hanen stannar om det är kostsamt att hitta en ny partner. Det betyder i och för sig inte att han investerar i barnet, bara det tar tid för honom att hitta ny hona så kommer han att stanna. Men, givet att han kommer att stanna så kan han lika gärna använda den tiden och kraften åt att göra något som förbättrar möjligheterna för hans första kull.

Då är frågan om män över huvud taget är så intresserade av många barn. Lockelsen i att sticka kanske ligger i att kunna skyffla över en del av föräldransvaret på kvinnan, snarare än att skaffa fler barn. Har man en kollektiv vara så finns det alltid incitament att försöka få en "free-ride".

En annan fråga är hur det kommer sig att free-riding är mer av ett problem nu än tidigare. Därför tänkte jag snabbt gå igenom ett exempel med ett barn som är en kollektiv vara (för föräldrarna) och peka på att högt V_1 , goda möjligheter för kvinnan att själv ta hand om barnet, är något som kan göra att mannen sticker.

Låt oss ta det något hårdragna exemplet i figur 4: människor får nytta av barn och konsumtion. Har man inga barn har man ingen nytta oavsett konsumtionsnivån, men har man barn ökar nyttan i egna konsumtionen. Ett barn kostar 10. k_m och k_f är föräldrarnas investeringar. Om summan av föräldrarnas investering är minst 10 så kommer barnet att finnas till, annars inte. Antag nu att varje förälder har 5 i inkomst, då ser vi att mannen stannar (investerar); sticker han så har kvinnan inte råd att försörja barnet. Men om vi då till exempel gör alla rikare eller bara kvinnan rikare, så kan ni se att när kvinnan själv kan ta hand om barnet så kan mannen sticka utan problem för honom och kvinnan halkar efter mannen. Till exempel, om både mannen och kvinnan har en inkomst på 10 så kan han sticka fast förvissad om att hon kommer att investera, efter som hon då får nytta 1 istället för 0. Det är lätt att se att en välfärdsstat kan ha en liknande effekt. Kvinnor får det inte sämre i absolut bemärkelse men relativt män halkar de efter.

Det här är inte speciellt kontroversiella resonemang, men inom familjeekonomi så har incitamentet att sticka sällan beaktats. Istället är skilsmässa ofta modellerad som en slumpmässig händelse. Har man otur så skiljer man sig.

Avslutningsvis så vill jag säga att mycket tyder på att sedan 1970-talet har ansvaret för barn skyfflats över på kvinnor. Förslaget att tvinga män att ta halva föräldraledigheten kan ses som ett sätt för kvinnor att försöka lägga tillbaka

$$u_i = child \times c_i, i = m, f.$$

$$child = \begin{cases} 1 & \text{if } k_m + k_f \geq 10, \\ 0 & \text{otherwise.} \end{cases}$$

$$c_i = y_i - k_i + 1.$$

	y	k	u
Mamma	5	5	1
Pappa	5	5	1

Figur 4

en del av ansvaret på männen. Det är då ett kostsamt, men speciellt bland låginkomsttagare, genomförbart sätt.

I debatten har också diskuterats vad man ska göra med föräldrar där det faktiskt bara finns en, dvs mamman, ska hon då bara få 6 månader i stället för 12? För att reformen skall ha effekt är det viktigt att kvinnan inte skall kunna få de här extra 6 månaderna. Kom ihåg att varje barn har en mamma och en pappa och de var en gång tillsammans. Huruvida de fortsätter att vara tillsammans beror i de flesta fall på deras egna beslut.

Långsiktigt är det möjligt att utökad pappamånad kan påverka sorteringen på partnermarknaden. I princip skulle detta göra det dyrare för män med hög inkomst att bilda familj och därmed kanske göra män med lägre lön mer attraktiva. Det här har kanske mest relevans vid "re-partnering" av äldre män. Anledningen till att de kan gifta om sig med yngre kvinnor är, kan man utgå ifrån, att de har någonting som är bättre än yngre män och det kan man tänka sig är en högre lön. Det här kan då göra äldre män mindre attraktiva, eftersom man kan tänka sig att karriärutvecklingen för män dämpas lite, och att det blir dyrare för en äldre man att bilda familj. Är han hemma har det hög alternativ kostnad, är han inte hemma så har hans fru endast fått statligt bidrag för 6 istället för 12 månader.

Tomas Bruce

Tack Lena för det. Det blir många reflexioner här om sitt eget livsval. Nu hälsar jag Rickard Eriksson välkommen.

Rickard Eriksson

Jag tänkte börja med en kort kommentar till det Lena sagt och sedan prata lite om effekterna av den första pappamånaden. Temat i kväll är varför politikerna vill bestämma över pappornas tid. Det huvudsakliga skälet är att man vill påverka könsrollerna. Könsrollerna är ett samspel där de som är på arbetsmarknaden påverkar vad som händer med hushållsarbete vilket i sin tur påverkar äktenskapsmarknaden. En förändring på ett område kan leda till förändringar på andra områden inom det här systemet.

Om man tittar på ökade föräldrainvesteringar av män så kan vi per definition se en ökad effekt på hushållsarbetet och som Lena också var inne på kan det också få följder för äktenskapsmarknaden och indirekt då också följder för arbetsmarknaden i fall fördelningen av hushållsarbetet förändras. En sak som jag tänkt på i samband med detta är att många män säger att det är svårt att vara hemma när man har barn. Om man vet i förväg att könsrollen ser ut på sådant sätt att man förväntas, till exempel för att föräldraledigheten är kvoterad, att vara hemma en längre period, så tror jag även att män kommer att planera arbete och faderskap på sådant sätt att det fungerar att vara hemma den dagen barnen kommer. De problem som många män har nu, kan man tänka sig blir mindre om man har en större förväntad investering i föräldraskapet från mäns sida.

Jag kommer då in på den första pappamånaden som man se som ett försök att öka pappors investeringar i föräldraskap. Den infördes 1995 och

eftersom man får ta ut föräldraledighet i åtta år, så kan man nu utvärdera den första pappamånadens samtliga effekter. Det som jag presenterar här är resultatet från en uppsats som jag skrivit tillsammans med John Ekberg på Stockholms universitet och Guido Friebel vid Toulouse.³

Vi har studerat samtliga föräldrar till barn som är födda två veckor före och två veckor efter införandet av pappamånaden. Vi jämför då vad som händer med de föräldrar som berörs av pappamånaden jämfört med dem som har två veckor äldre barn och som inte berörs av pappamånaden. Vi undersöker två saker, dels hur pappamånaden påverkar uttagen föräldraledighet, dels hur den ökade föräldraledigheten bland män påverkar vård av sjukt barn (VAB). Vi har då använt VAB som ett mått på jämställdhet, om man fördelar den mera jämt kan man se det som en indikation på att jämställdheten har förändrats.

Vad hände då när pappamånaden infördes? Tabell 1 visar att före pappamånaden tog pappor ut i snitt knappt 30 dagar och efter drygt 44 dagar. Vi hade alltså en ganska stor ökning. Vi hade ju inte en ökning på 30 dagar men det kan man inte förvänta sig för en del pappor tog ut föräldraledighet innan pappamånadens införande och en del pappor tar inte ut sin pappamånad. Tittar vi däremot på förändringen i VAB så ser vi att männens andel ligger ganska konstant på 35 procent. Vi har tittat på det här på olika sätt, men får inte fram någon statistiskt säkerställd förändring i mäns andel av vård av sjukt barn.

Vi kan också titta på den sammantagna föräldraledigheten för mammor och pappor. Den sjunker med 5 dagar, vilket beror på att alla män inte tar ut sin pappamånad, så att för några barn

³ John Ekberg, Rickard Eriksson och Guido Friebel (2004) "Sharing Responsibility? Short and Long-term Effects of Sweden's Daddy-Month Reform", WP 2004/3, SOFI Stockholms universitet.

	Före pappamånaden	Efter pappamånaden	Skillnad
Mäns föräldraledighet i dagar	29,5	44,2	14,7
Mäns andel av VAB i procent	35,0	35,5	0,5
Total föräldraledighet	421,1	415,5	-5,6

Tabell 1
Föräldraledighet och vård av sjukt barn (VAB) före och efter reformen med pappamånad

blir det här en förkortning av föräldraledigheten.

Vi kan också titta lite mer i detalj hur det ser ut vid mäns uttag av föräldraledighet. Tabell 2 visar detta för olika grupper. De som tar ut 0 dagar var före reformen nästan 54 procent och efter reformen drygt 17 procent. De flesta som tog ut 0 dagar innan reformen tog ut fler dagar efteråt och då hamnar de allra flesta i intervallet 20-40 dagar. Man har alltså en stor omflyttning från 0 till 30 dagar, däremot händer det ganska lite för pappor som tar längre föräldraledighet och det är väl ungefär vad man kan förvänta sig.

Pappor tar i genomsnitt ut 15 dagar mer efter pappamånadsreformen än innan. I figur 5 ser vi hur denna ökning fördelar sig över tiden. Pappamånaden infördes den 1 januari 1995 och första året när barnen är upp till ett år gamla tar papporna ut två dagar mera om de berörs av reformen än om de inte berörs av reformen. När barnen är mellan ett och två år gamla tar de ut nästan sex dagar mera. Senare tar de ut ungefär en dag mer per år, utom sista året då det är sista chansen att ta ut pappamånaden och då verkar det som om det är lite fler pappor som tar ut föräldraledighet.

Om man då jämför med hur föräldraledighet brukar se ut så faller nästan all föräldraledighet in när barnet är upp till två år gammalt. Här är det en ganska stor andel av ökningen som infaller när barnet är äldre än två år. Tittar man på hur det här exakt ser ut över året så kan man också se att en stor del av ökningen infaller i juni, juli och augusti samt runt julhelgen.

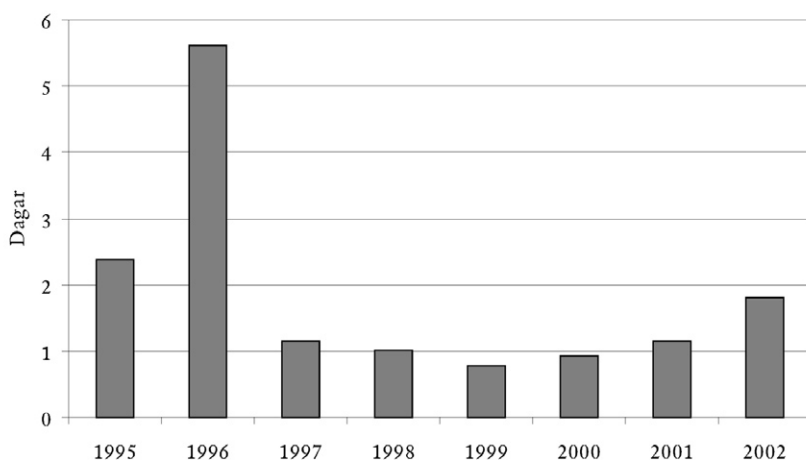
Figur 6 visar mer om hur sambandet mellan VAB och föräldraledighet ser ut. Här finns pappor som tar ut 0 dagar och pappor som tar ut mer än 0 dagar men mindre än 20 dagar, 20-40 dagar osv. Som vi såg tidigare så är det exakt lika mycket VAB som tas ut i genomsnitt och den heldragna linjen visar vilka som tar ut före reformen och den streckade linjen efter reformen. Det kan se ut som om mäns andel av vård av sjukt barn har sjunkit men det är en synvilla. Vad som har hänt är att i 0-dagarsgruppen har de minskat i antal och andra ökat. Läger man ihop de här grupperna så blir snittet detsamma. Vi kan också se att de pappor som ligger kvar på 0 dagar efter reformen, tar ut mycket mindre vård av sjukt barn än vad andra pappor gör. Det verkar som om den gruppen som inte påverkas av reformen är annorlunda än den gruppen som påverkas av den. Det kan bero på flera saker som vi inte kan se, vi ser bara att förändringen sker, inte vad den beror på. Men det kan bero på att det här rör sig om familjer med traditionella värderingar, familjer där arbetssituationen ser ut på sådant sätt att det är relativt svårt för pappan att ta ut vård av sjukt barn och att ta ut föräldraledighet. Det kan röra sig om arbetslösa pappor eller pappor som inte har någon inkomst och det kan också röra sig om pappor som har lämnat barnets moder innan barnet föds eller väldigt tidigt efteråt.

Kan man då säga något om eventuella framtida reformer av föräldraledigheten från den första pappamånadsreformen? Om man tittar på vad man ville uppnå med pappamånaden

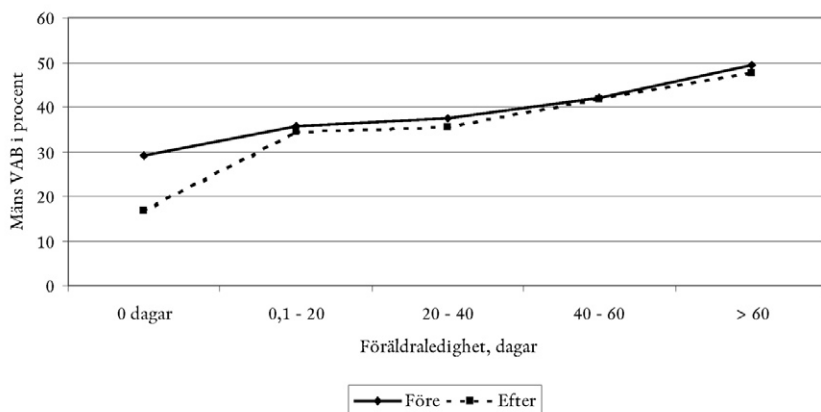
Tabell 2
Fördelningen av mäns föräldraledighet före och efter reformen med pappamånad

Mäns föräldraledighet, dagar	Före pappamånaden	Efter pappamånaden	Skillnad
0	53,7	17,7	-36,0
0,1-20	16,3	9,9	-6,4
20-40	9,2	46,7	+37,3
40-60	4,9	7,6	+2,8
60-80	3,6	4,2	+0,6
80-100	2,6	2,8	+0,2
> 100	9,6	10,9	+1,3

Figur 5
Ökning av mäns föräldraledighet, fördelning över tiden

Figur 6
Mäns vård av sjukt barn (VAB) efter föräldraledighetens längd

så fanns det tre mål och det var att papporna skulle få en närmare kontakt med sina barn, vilket man ansåg var bra av psykologiska skäl. Det skulle också vara bra för jämställdheten på arbetsmarknaden och för jämställdheten i hemmet. Vi såg att pappamånadsreformen var ganska effektiv på att få pappor att ta ut föräldraledighet, även om en ganska stor del inföll sent. Det finns också en substantiell grupp som inte tar ut sin pappamånad.

Vi fick alltså ingen effekt på vård av sjukt barn. Man kan tänka sig att många av de här jämställdhetsökande effekterna är något som kommer först på längre sikt om arbetsmarknaden förändras, om det påverkar värderingar och sådana saker. Det vi ser är bara den omedelbara effekten på vård av sjukt barn och att mannen varit hemma en månad längre. Det kan tänkas att det finns andra samhällsförändringar som syns först efter ett tag. Det är också en relativt liten reform med en månad.

Om man ska säga något om policy-slutsatser så tycker jag man kan fundera på det här med maxtid, att man har åtta år på sig att ta ut sin pappamånad. Om man vill uppnå effekten att ha en tidig och nära kontakt mellan far och barn så bör man då kanske styra uttaget och säga att man får ta ut sin pappamånad innan barnet fyller sju år. Vill man uppnå jämställdhet på arbetsmarknaden bör man också se till att föräldraledigheten tas ut på sådant sätt att man avlastar kvinnor och det är troligare att så är fallet om man tar ut ledigheten när barnet är relativt litet än om man tar ut det som några veckor på sommaren.

Det är ganska många faktorer att väga in med olika reformer av föräldraledigheten och det är svårt att säga vilka faktorer som väger tyngst och det är svårt som ekonom att säga hur stora de psykologiska fördelarna är. Jag tycker att mycket tyder på att åtminstone bör man

minska maxtiden för hur länge man kan skjuta upp sin pappamånad.

Tomas Bruce

Tack så mycket för det Rickard. Lena har du någon direkt kommentar?

Lena Edlund

Jag förstår att ni är begränsade av data, men ett annat utfall av intresse är om föräldrar håller ihop i större utsträckning efter det att papporna stannar hemma mer.

Rickard Eriksson

Jag kan tänka mig att man indirekt kan se att när det gäller vård av sjukt barn så finns det en fallande tendens över tiden, att pappor tar ut lite mindre vård av sjukt barn för barn som är 5-6 år än för barn som är 3-4. Det kan man tänka sig beror på att det är fler och fler par som har splittrats och om mamman har vårdnaden så tar hon då förmodligen större del av vård av sjukt barn. Man kanske kan få en indikation i data på det här. Man kan också tänka sig att titta på längre sikt vilka effekter det får.

Tomas Bruce

Då öppnar jag upp för deltagarna i mötet att reflektera och ställa frågor.

Marianne Sundström

Jag skulle vilja fråga Lena om du möjligen tror att om vi, eller politikerna snarare, bestämmer att kvoter föräldraledigheten, så kommer en del pappor ändå inte vill ta ut sin del. Det finns väl inget sätt att tvinga dem, eller hur? Du hade ju en idé om att de som har hög lön skulle bli mindre attraktiva, men kan man inte tänka sig att de köper sig fria?

Lena Edlund

Det var just det jag sa. Män med höga inkomster kommer nog inte att vara hemma på grund av det här. Istället lär

frun vara hemma med försämrade föräldraförsäkring. Man kan säga att han får en mindre subventionerad fru.

Lisa Roman

Kan du Lena återkoppla till den politiska delen som du inledde med om eventuella effekter av delad föräldradedighet?

Lena Edlund

Jag skulle vilja koppla det till att kvinnor har halkat efter män, det är vad jag tror man kan tolka in i den politiska könsklyftan. En stor del kommer sig av att de privata transfereringarna från män till kvinnor har minskat, ett ökat ensamföräldaskap. Man måste blanda in familjen på något sätt. För tittar man endast till vad som hänt på arbetsmarknaden så skulle man kunna tro att kvinnor blivit rikare sedan 1970-talet och att de därför borde ha blivit mer högervidna under perioden, men så är det inte. Äktenskapet har underminerats under den här perioden och det har lett till minskade transfereringar från män till kvinnor. Mycket har bidragit till denna utveckling, men vad jag har pekat på är att det blivit enklare för män att sticka och att barnen ändå klarar sig.

Agneta Dreber

Jag måste få fråga i anslutning till tidigare fråga. Eftersom det var i början av 1970-talet som skilsmässorna ökade och det var också då som kvinnorna blev mer vänstervridna, är det inte så att kvinnorna har ersatt männen med stöd från samhället? Alltså, i stället för en man så har man någon typ av bidrag eller stöd och då måste kvinnorna fortsätta att rösta vänster för att få behålla den stora offentliga sektorn med alla de bidrag som ändå finns där.

Lena Edlund

Det ligger mycket i vad du säger. I en ännu opublicerad uppsats som jag har skri-

vit tillsammans med Laila Haider och Rohini Pande tittar vi på hur nedgången i äktenskapet korrelerar med statliga utgifter för barn i OECD-länder. Och det mönster vi ser stämmer överens med det du sa. I och med att skilsmässorna ökat så har de direkta bidragen från männen gått ned och kvinnor vänder sig till staten för bidrag. Vi såg att Vänsterpartiet har stöd av kvinnor med låga inkomster. Vart har då männen med låga inkomster tagit vägen? Jo, de har blivit en viktig grupp för extremhögern. Nu finns det inte riktigt någon extremhöger i Sverige, men där den finns, t ex i Frankrike, har den stöd från män i arbetarklassen.

Tino Sanandaji

Jag har två frågor. Den första är kopplad till att kvinnor röstar mer på vänstern. Det är väl så i Sverige att 85-90 procent av alla valvinster har gjorts av vänstern, så den här jämvikten verkar väldigt stabil. Kan vi då förvänta oss på sikt att kvinnor kommer få en hel del fördelar genom att de helt enkelt fått mer makt i samhället? Kanske till och med majoriteten av makten i samhället, om man beaktar hur stor den offentliga sektorn är?

Min andra fråga handlar om det här med statistisk diskriminering. Tror du Rickard att efterfrågan på kvinnor på arbetsmarknaden ökar om man nu inför den individualiserade föräldraförsäkring?

Lena Edlund

Angående den eviga vänstermajoriteten här i Sverige så tror jag inte den beror på att kvinnor röstar vänster. Vad vi visar på är könspolariseringen, så länge det finns lika många män som kvinnor så betyder inte ett könsgap att vänstern eller högern är en given vinnare. Varför högern inte har lyckats modifiera sina partiprogram så att de tilltalar halva väljarkåren är ett mysterium, men en annan fråga.

Rickard Eriksson

Så var det frågan om statistisk diskriminering. Det är alltså diskriminering som grundar sig på att man tror det är mer sannolikt att en ung kvinna än en ung man kommer att vara föräldraledig. Det är ingen form av diskriminering som grundar sig på att man till exempel tycker illa om kvinnor i sig, utan man vill anställa en person som sannolikt kommer vara på jobbet. Det här kan finnas på två sätt, dels för män och dels för kvinnor. För kvinnor sker det här innan man får ett jobb, det är svårt att bevisa att man kommer vara på jobbet. Arbetsgivaren kan då tänka att det här är en kvinna och då är det sannolikt att hon kommer att vara föräldraledig om några år. Det talar då emot att anställa henne, i alla fall för vissa typer av jobb. Sedan kan män som blir pappor fundera på om de ska vara föräldralediga eller inte. De är oroliga för att om jag är ledig så visar jag för min arbetsgivare att jag är en person som sätter relativt mindre vikt vid arbetet än de män som väljer att inte vara föräldralediga. Om man skulle kvotera föräldraledighet eller på något annat sätt göra om det så att det blir större andel män som är hemma, så kommer väl både de här typerna av statistisk diskriminering att minska. Då är frågan, hur utbrett är statistisk diskriminering? Det finns en del forskning där man tittat på statistisk diskriminering av män där man jämfört vad som händer med lönen vid föräldraledighet. Man ser att den sjunker lite för kvinnor men inte så mycket. Däremot verkar det som om det sjunker mer för män. Den här ökningen kan man då misstänka beror på statistisk diskriminering mot män som tar ut föräldraledighet. Det här är alltså ett argument för mera kvotering och gå in och styra, men sedan finns det ju argument emot, så det finns många argument åt båda hållen.

Erik Lakomaa

Jag har några kommentarer till implikationerna av undersökningen av föräldraförsäkringen. Man kan väl tänka sig att ett motiv – även om det inte var explicit uttalat i de statliga förslagen men som det är väldigt lätt att se – var att man med pappamånaden kan minska kostnaderna för föräldraförsäkringen. Det visades också av din undersökning där man ser att utnyttjandet sjönk med 7,6 procent vilket naturligtvis innebär mindre kostnader för skattebetalarna. Det är ju i så fall bra.

Det andra är väl hur stora växlar man kan dra utav en så pass kort period som en månad över en åtta års period, det vill säga fyra dagar per år. Man kan tänka sig att de som tar ut de här extra dagarna väljer de tillfällen då alternativkostnaden är lägst, dvs då de ändå hade tänkt att vara lediga i samband med älgjakt, fotbolls VM, måndagar osv. För att kunna dra någon vettig slutsats av detta borde man ha haft ett underlag som omfattade mer än ströddagar. Ett fåtal dagar kan de flesta hantera men inte, låt säga, två eller tre månader per år.

Den andra biten är kopplad till diskussionen om fåglar och deras kostnader för att honfågeln bör se till att behålla parförhållandet. Pappamånaden skulle då öka kostnaden för hanfåglar att ingå i förhållanden. Så i stället för att vara kvar i förhållandet skaffar han sig en ny hona.

Om kostnaden för att stanna hos honan, relativt att lämna henne, skulle öka, exempelvis genom att man införde sex eller åtta pappamånader skulle detta sannolikt leda till en ganska kraftig ökning av skilsmässofrekvensen.

Rickard Eriksson

Om man tänker på de statsfinansiella kostnaderna, först så minskar antalet dagar och sedan minskar kostnaderna för staten, å andra sidan så är det ju da-

gar som män tar ut som ökar och de är i genomsnitt dyrare eftersom män har högre lön. Min gissning är att staten kanske sparat lite på det här men att det är ganska marginellt. En stor del av den här effekten äts upp av att män har högre lön.

Lena Edlund

Förstod jag frågan rätt: en man kommer i större utsträckning att välja att lämna sin partner efter den här reformen. Om han stannar så är han tvungen att vara pappaledig i sex månader. Var det så frågan var ställd?

Erik Lakomaa

Ja, är det så att det relativt blir dyrare att stanna i ett förhållande jämfört med att söka sig ny partner?

Lena Edlund

Den nya partnern kommer att vara likadana. Hon kommer att vara inom samma föräldraförsäkringssystem. Men det är också så att han sätter sitt barn och sin partner på pottkanten om han lämnar och hon bara kan vara ledig i sex månader i stället för i ett år. Det kan göra att han väljer att stanna.

Ulf Jakobsson

Jag har en fråga till Lena. Det är väldigt roligt med den här biologiska modellen men om man ser till den slutsats som du kom fram till så var det väl i stort sett den att pappamånaden och en ökad obligatorisk pappaledighet stärker kvinnans ställning på arbetsmarknaden och på äktenskapsmarknaden. Då frågar man sig, vilken extra insikt har den här biologiska modellen bidragit med för att nå denna slutsats? Huvudslutsatsen förefaller vara möjlig att nå med mycket enklare resonemang. Om man å andra sidan följer logiken i den biologiska modellen leder den, i det här fallet, till slutsatser som inte ter sig riktigt rim-

liga. Du pekade på att de partier som driver frågan om pappaledighet är kvinnodominerade. Likt fågelmammorna skulle kvinnorna ha ett intresse av att mannen investerar i avkomman, vilket i sin tur skulle leda till att de stannar kvar hos modern och barnet. Det skulle alltså betyda att de kvinnodominerade vänsterpartierna skulle vara ute efter att stärka det monogama äktenskapet. Jag tror inte att de själva skulle hålla med om detta. Eller kan det vara så att de inte själva är medvetna om de djupare biologiska drifter som leder till deras ställningstagande för utökad pappaledighet?

Lena Edlund

Jag börjar bakifrån. Jag tror inte att vänsterpartiets kvinnor drömmer om att gifta sig med någon prins, utan vad de vill är att fäderna ska bidra till barnen. Den mest praktiska formen för det är att fadern också bor tillsammans med barnet. För problemet är ju att de här männen är inte så rika, så ska de bo själva osv så finns det inte så mycket pengar över att bidra med.

Vad bidrar då det biologiska synsättet med? Ur en biologisk synvinkel är ett barn en kollektiv vara för föräldrarna. Om man tar fasta på det så är det naturligt att fundera på snålskjutsproblematiken. Det är inte det enda sättet man kan modellera barn på. Om man tar fasta på den nytta man får av att träffa sitt barn och uppfostra det blir frågor som umgänges- och vårdnadsrättigheter viktiga. Jag tycker modellen av Maynard Smith är ett bra exempel på hur biologiska modeller kan bidra till vår förståelse av människors beteende. Dessutom hjälper det ibland att titta på en annan art. Familjeekonomi kan inbjuda till väl mycket introspektion.

Biologin anlägger ett bredare perspektiv. Samhällsvetenskaperna intresserar sig bara för en art. Denna art existerar

under lite olika villkor men är alltid samma art. Biologer kan studera alla arter och det ger mycket större variation både i villkor och utfall och man kan testa fler hypoteser än vad som är möjligt för bara människor.

Ingemar Hansson

Om det underliggande syftet är att få män att i vid mening betala mer för barnen så är kvotering av föräldraledighet en möjlig åtgärd. Men en alternativ åtgärd som kanske är enklare och mera effektiv är att öka männens faktiska betalningar av underhållsstöden bland annat genom strängare indrivningsregler. Så om det egentliga önskemålet för de i kvoteringsfrågan drivande politikerna är att öka männens betalning så skulle man vänta sig att de också drev att underhållsstöden skall betalas och således aldrig skrivas av samt ytterst betalas av framtida pensioner. Så fort en man äger en bil så ska man kräva ut bilen för att betala de här skulderna. En sådan alternativ åtgärd borde i så fall vara lika attraktiv för berörda politiker enligt din analys. Hur ser du på det?

Lena Edlund

Ja, detta är bara ett sätt och ett ganska kostsamt sätt att driva in ett bidrag. Ett problem med att höja underhållsstödet är att det i praktiken blir staten som får stå för det. Säg att en man har två eller tre barn och låga inkomster och inte bor tillsammans med barnen. Då kan jag tänka mig att det finns begränsningar för hur mycket underhåll som kan krävas ut av honom. Det är möjligt att det därför är ett krav från vänstern. Vänsterkvinnor är väl de som har sämst lön (och män med sämst lön) och därför mest utsatta. Om man kräver ut tid så vet man att varje man har 24 timmar.

Ulf Jakobsson

Är det självklart att betald ledighet är

en kostnad för den individ som tar ledigheten?

Lena Edlund

Det är redan nu så att pappan har halva föräldraledigheten men inte tar ut den. Man kan säga att det här är en fråga som inte drivs av män i någon större utsträckning.

Mattias Ganslandt

Om jag minns rätt så får varje förälder hälften av föräldraledigheten men kan skriva över "sina" dagar på den andra vårdnadshavaren. Men det jag tänkte säga är att det finns ganska stora skillnader mellan olika länder. Jag tror inte att det är någon slump att det här är en fråga som drivs i Sverige. En möjlig tolkning från vänster skulle vara att säga att vi är så progressiva och frigjorda. En annan - mer hårdnackad - tolkning är att det är just i samhällen med väldigt stora skatteklar som den här typen av system får stor effekt eftersom det är väldigt dyrt att köpa sig fri från sin roll i hushållet och i familjen. Uppenbarligen är det inte längre bara plånboken som tillhör den politiska domänen utan även vår tid.

En annan reflektion är att det finns flera system som har sammanhållande effekter på parförhållanden. Ett annat sätt att hålla ihop monogama förhållanden är sambeskattnings av makar. Däremot är ju inte sambeskattnings direkt känt som något vänsterkrav. Snarare är det så att vänstern väldigt kraftigt drivit att man ska bryta upp sambeskattnings. Orsaken till detta är givetvis att där sambeskattnings tillämpas, så som i exempelvis Tyskland, har vi väldigt tydliga könsroller och där tar kvinnorna till stor utsträckning ansvaret för hemmet. Det vore intressant att höra din syn på att det finns andra ekonomiska institutioner som håller ihop de monogama relationerna eller partnerförhållandena

men där inte jämställdhetsprofilen är densamma som i det svenska systemet.

Lena Edlund

Vad gäller första frågan kan jag bara hålla med dig. Vad gäller den andra, så är ju Tyskland ett lite speciellt västland. Fram till 1969 så betraktade tysk lagstiftning en ogift fader och hans (oäkta) barn som icke besläktade. Lagen drog en skarp gräns. Till skillnad från Sverige så har där inte lagstiftats kring förhållanden som är utomäktenskapliga. Därremot respekteras individers val att inte gifta sig. Men fram till 1997 så hade en ogift far bara skyldigheter och inga rättigheter. Han kunde inte som i Sverige vara gemensam vårdnadshavare. Det har lett till att den traditionella familjen har stått starkare och Tyskland är också ett land med ganska låg utomäktenskaplig fertilitet. Där har man hållit fast vid regleringarna kring äktenskapet mer än vad som skett i Sverige.

Vad du sa om Sverige som högskatteland har lite med Ingemars tidigare kommentar att göra, varför har man inte valt att kräva ut bidragen från män? Det är möjligt att man drar sig för det för att det kunde leda till ett högre skattetryck, jag vet inte. Jag vet inte ens om det finns något politiskt tryck bakom kravet på högre underhållsbidrag och bättre in- drivning.

Carl B Hamilton

Jag kan inte svara på det. Det är klart att mottot ”ställa krav är att bry sig” har blivit mer populärt. Men som Ingemar Hansson viskade till mig att riksdagen faktiskt bestämmer över medborgarnas tidsanvändning. Vi införde allmän värnplikt för bra många år sedan och det är ju tid som staten lägger beslag på.

Björn Wallace

Att Sverige som högskatteland inför pappamånad, när vi tänker på att de

här vänsterkvinnorna inte vill ha familj nödvändigtvis, jag menar Marx ville ju bryta upp familjerna så det är inte så konstigt. Det är värt att notera att den första åtgärden man gjorde var ju inte att börja diskutera pappamånaden, utan det var om distribuering via skatten. Den här debatten finns väl bara trots allt i de skandinaviska länderna? I sådana fall kan det ju vara en funktion att i dag är detta ett billigare sätt för kvinnorna i dessa högskatteländer att som grupp att kompensera sig genom att tvinga männen till pappaledighet eftersom den snedvridande effekten av ytterligare skattehöjningar skulle vara mer kostsam.

Det andra är det här som Rickard föreslog att man till exempel kanske bör flytta pappaledigheten till de två första åren. Där tycker jag det är värt att nämna att kvinnans absoluta och relativa fördel när det gäller omsorg av barn är ju mycket större under de första åren och därför är den totala kostnaden av pappamånader mycket högre än om föräldrarna fick fritt bestämma när de vill utnyttja dessa, men det kanske kompenseras av annat.

Lena Edlund

Jag har egentligen ingenting att säga om det. Jag kan spekulera i att man prövat att få in stöd till ensamamma mammor direkt från papporna eller via omfördelningssystemet. När det inte fungerar bra så försöker man något nytt.

Rickard Eriksson

Frågan om maxgränsen på såg två år. Man kan titta på hur papporna innan pappamånadsreformen tog ut sin ledighet och då kan man se att papporna tog ut den största delen av sin ledighet när barnet var ett och två år gammalt. Det är stor del av ledigheten som papporna tar ut under senare år jämfört med det mönster man hade innan. Det är inte så att pappor i allmänhet tar ut föräldrale-

dighet senare för att de är bättre pappor när barnet är tre, fyra år utan det är ett fenomen som blivit mycket starkare med pappamånadens införande.

Lena Edlund

I LO-rapporten om föräldraförsäkringen (av Anna Fransson och Irene Wennemo) står att rådande amningsrekommendationerna går stick i stäv med jämställdhetsmålet att få pappan att ta ut mer av föräldraförsäkringen.

Björn Wallace

Man kan säga att arbetsbördan för barnet är störst de första åren och därför har man valt att även männen ska lägga sig i lite grann i början, men att därifrån gå till att tvinga männen till att ta ännu större del av ansvaret än det som man velat inom familjen är förenat med höga kostnader. Är det någon som är beredd att säga emot att en kvinnas absoluta såväl som relativa styrka att vårda barnet är högre de första åren?

Mattias Ganslandt

Det framstår rent teoretiskt som om det inte finns någon övre gräns för hur mycket man ska kräva av pappan. Ju mer man kräver desto bättre i någon mening, eftersom det blir dyrare och dyrare för pappan att sticka. Även Rickards resultat tycks tyda på att det fortfarande är väldigt långt ifrån när vi får någon betydande effekt av regleringarna. Frågan hur mycket man ska kräva?

Rickard Eriksson

Om jag börjar med själva syftet med reformen så var det ju så att man skulle få pappor att ta större ansvar för hemmet. Delvis verkar det som om papporna tar ut sin föräldraledighet på sådant sätt som inte var avsikten med reformen. Vill man göra en reform som får den här effekten som man är ute efter, så är den antagligen utformad så att papporna tar

ut ledigheten tidigt. Sedan hur mycket man ska göra är naturligtvis en empirisk fråga. Det är svårt att säga. Det verkar inte vara så där väldigt stora effekter av den första pappamånaden, men det är svårt att mäta effekterna, de omedelbara effekterna är små. Eventuella effekter som kommer senare är svårt att säga något om, om det beror på förändringar i föräldraledigheten eller på något helt annat.

Mattias Ganslandt

De är ett antal som tar ut de här dagarna och ju högre du sätter gränsen desto fler kommer att ta ut sina dagar. Alltså kommer regleringen ha större och större effekt.

Rickard Eriksson

Jag antar att man kan ha en föräldraledighet där man får mer och mer bett. Allt är en avvägning, det finns olika effekter. Man kan kanske tänka sig hur de här effekterna ser ut – är det avtagande eller tilltagande marginalavkastning på flera pappamånader. Det är väldigt många frågor att ta hänsyn till så det är svårt att säga. Själva målet är att hitta den optimala föräldraledighetsregleringen. Om det är 0 eller 12 månader som papporna skulle vara hemma är en empirisk fråga som är svår att undersöka och har många aspekter.

Marianne Sundström

En sak som Lena sa som håller i modellen men som definitivt inte håller i verkligheten, det är att man skulle säga att de kvinnor som är helt ensamstående bara skulle få hälften av dagarna. Så är det inte i dag och det skulle aldrig få politisk majoritet. Du skulle aldrig få en regering som föreslog att pappaledigheten skulle bli 12 månader, den skulle inte sitta över nästa val. Det finns faktiskt ett sätt som jag hört om som tydligen blivit vanligare: vad folk gör är att de inte skriver

på om gemensam vårdnad. En gift man är alltid far till sin hustrus barn, men om man inte är gift utan sambo, då måste fadern erkänna faderskapet och man måste komma överens om gemensam vårdnad. Det är bara när man kommit överens om gemensam vårdnad som det här med pappamånaderna gäller.

Lena Edlund

Min poäng var snarare att det blir värre om man har en regel som säger, att om inte pappan finns med i bilden, så får mamman hela föräldraledigheten. Jag påstår inte att det är politiskt möjligt, men problemet ser ut så.

Låt oss gå tillbaka till det biologiska perspektivet. Vi har en fundamental asymmetri där kvinnan gör den större investeringen, och det ger upphov till en rad beteenden, som kan ses som försök att få männen att bidra. Om det fungerar kan man kanske få en situation där männen bidrar mer än kvinnorna och allting byter förtecken. Då kanske det uppstår en mansrörelse som kräver bidrag från kvinnorna.

Men det finns praktiska problem som också bottnar i biologin, det är till exempel lättare att identifiera modern än fadern. Men bland fiskar, för att byta perspektiv, så är det så att först lägger honan sin rom och sedan sprutar hanen sin mjölke över den. Om inte de befruktade äggen vaktas så äts de flesta upp av andra fiskar. Så en del fiskarter vaktar äggen, och då är det konsekvent hanen som gör det. Varför? Man kan tänka sig att det följer av extern fertilisering. Att först sprida mjölken och sedan lägga rommen är ingen bra idé. Äggen blir inte befruktade. Alltså är mjölken sista ledet. Men med den ordningsföljden kan hon simma iväg och då sitter han kvar med

ett val. Antingen sticker han och då äts äggen upp av någon annan eller så tar han hand om dem. Bland dessa arter har könsrollerna blivit helt omvända – det är hanarna som är flaskhalsar i reproduktionen och honorna som slåss om att para sig med de bästa hanarna, för det är hanen som gör det största arbetet. Så det är möjligt att hamna i en situation där allt byter förtecken, om det nu är det vi vill.

Tomas Bruce

Lena, vi vet ju att vi har duktiga nationalekonomer i såväl regeringskansliet som partikanslierna som förhoppningsvis ser till att nationalekonomiska överväganden kommer in i de politiska besluten. Har dessa dina tankar nått de här kanslierna?

Lena Edlund

Det vet jag inte.

Tomas Bruce

Jag tror att vi börjar närma oss slutet på kvällen och vi befinner oss i gränslandet mellan nationalekonomi och många andra vetenskaper. Lena, du som inledare får chansen att göra en avslutande kommentar.

Lena Edlund

Tack för tillfället att få komma hit och prata om ett underhållande ämne.

Tomas Bruce

Tack själv för detta. Nationalekonomiska föreningen bjuder på olika ämnen och så kommer det vara i fortsättningen också. Ni är välkomna till nästa övning i höst någon gång och därmed tackar jag för uppmärksamheten i kväll och vi tackar våra medverkande med en applåd.